

[ΔΗΜΟΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ]

Τα *μυστικά* του Γέρακα

ΦΩΤ: ΧΡ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ: Θεόφιλος Μπασγιουράκης
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Άννα Καλαϊτζή

Τα υπαίθρια τραπεζάκια στις ταβέρνες της προκουμαίας παραμένουν άστρωτα, ερημικά. Καθόλου παράξενο. Όλοι οι πελάτες προτιμούν τη ζεστούλα στο εσωτερικό των μαγαζιών. Ποιος ν' αποφασίσει μέσα στο καταχείμωνο να καθίσει δίπλα στ' ακροθαλάσσι. Και να 'χει για παρέα του τις υγρές ανάσες του γαρμπή! Αρχές Γενάρη στο λιμανάκι του **Γέρακα**, στο ανατολικό άκρο της Λακωνικής ακτογραμμής. Μιας ακτογραμμής κατακερματισμένης από την αέναη δράση των κυμάτων στους αιώνες. Ανάμεσα στα μικρά και μεγάλα ακρωτήρια, στους αλλεπάλληλους όρμους και κόλπους, ξεχωρίζει το γεωλογικό παράδοξο του Γέρακα. Είναι το στενόμακρο φιόρδ, που διεισδύει ελικοειδώς ένα περίπου μίλι μέσα στη στεριά. Και δημιουργεί ένα φυσικό αραξοβόλι, τέλεια προφυλαγμένο απ' όλους σχεδόν τους θαλασσινούς καιρούς.

Τόπος πολύ ιδιαίτερος και ωραίος το Λιμάνι του Γέρακα. Με σπιτάκια ασβεστοωμένα, μπλε πορτοπαράθυρα, μικρά ψαροκάϊκα και βαρκούλες αραγμένες σε αυτοσχέδιες ξύλινες «σκάλες», η μια πλάι στην άλλη. Είν' ένα αυθεντικό ψαροχώρι, που θυμίζει παραδοσιακό κυκλαδίτικο νησί. Δεν λείπουν, βέβαια, οι μικρές ψαροταβέρνες. Που, εκτός από τον χειμωνιάτικο χώρο, έχουν και ελκυστικά υπαίθρια τραπεζάκια, αραδιασμένα στην προκουμαία. Ένα τέτοιο τραπεζάκι, ακριβώς πάνω απ' το νερό, μαγνητίζει την επιθυμία μας για μια γευστική στάση, τούτο το ψυχρό απομεισίμερο του Γενάρη. Μπουφάν λοιπόν, σπικωμένοι γιακάδες, λιαστό χταποδάκι, πρωινή αθερίνα και τσιπουράκι. Πίσω από τα σύννεφα μάς κρυφοκοιτάζει ένας ήλιος χλωμός. Αν και αδύναμες, είναι καλοδεχούμενες οι ακτίνες του, νιώθουμε την ζεστασιά τους, όχι στο σώμα αλλά βαθύτερα, στην ψυχή...

ΤΡΕΙΣ ΜΗΝΕΣ ΜΕΤΑ

Η ανάμνηση του Γέρακα μας συντρόφευε για καιρό. Πολύ συχνά αναπολούσαμε το μακρόστενο φυσικό λιμάνι, τα ψαροκάϊκα και τις βάρκες, το ακριανό τραπεζάκι μας, δίπλα στο νερό. Αυτό που αγνοούσαμε ήταν, ότι ο Γέρακας και η περιοχή του, εκτός από τις φανερές τούτες ιδιαιτερότητες, έκρυβαν αρκετά ακόμη μυστικά. Έμελλε να τα ανακαλύψουμε τρεις μήνες μετά.

ΣΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ ΛΙΜΗΡΑΣ

Ξεκινάμε την περιήγησή μας με δύο, ταυτόχρονα, ξεναγούς: έναν σύγχρονο, τον σπηλαιολόγο, ορειβάτη και αρχαιολάτρη **Χρήστο Παναγιωτόπουλο** και έναν αρχαίο, τον θρυλικό περιηγητή **Παυσανία**.
-Τα δικά του χνάρια θ' ακολουθήσουμε σήμερα, λέει ο Χρήστος. Θα περάσουμε από τους τόπους που επισκέφθηκε και περιγράφει ο με-

*γάλος περιηγητής, 1900 σχεδόν χρόνια πριν. Με αφετηρία τον παραθαλάσσιο οικισμό της **Γέφυρας**, απέναντι από τον βράχο της Μονεμβασιάς, ξεκινάμε προς τα βόρεια. Πολύ γρήγορα μια πινακίδα μάς κατευθύνει στην «**ΠΛΑΖ ΠΟΡΙ**». Στην κατάσπαρτη από χαμηλούς βράχους ακτογραμμή παρατηρούμε τα εμφανέστατα, βαθειά ίχνη παράλληλων αμαξοτροχιών. Είναι το αποτύπωμα από τις άμαξες των αρχαίων, στον δρόμο που συνέδεε την **Επίδαυρο Λιμνή** με άλλες πόλεις στην περιοχή της Μονεμβασιάς.*

Πιο πάνω, βρίσκουμε την διασταύρωση προς Γέρακα και στρίβουμε δεξιά. Ένας κατοράχαλος λόφος ορθώνεται πολύ κοντά στην ακτογραμμή. Στις απότομες πλαγιές του, μας εντυπωσιάζουν τα υπολείμματα από τα στιβαρά τείχη της **Επιδάουρου Λιμνής**. Είναι χτισμένα με μεγάλων διαστάσεων λαξευτούς ασβεστόλιθους παράλληλες ή πολυγωνικούς. Τα επιβλητικά πολυγωνικά τείχη ανήκουν στον 5ο ή 4ο π.Χ αιώνα και μαρτυρούν την ακμή

Με λαξευτούς ογκώδεις ασβεστολιθικούς δόμους είναι κατασκευασμένη η οχύρωση της αρχαίας Επιδάουρου Λιμνής.

Ο Χρήστος Παναγιωτόπουλος ψαύει με τα ακροδάκτυλά του τα λαξευμένα γράμματα της αρχαίας επιγραφής.

της πόλης αυτήν την εποχή (1). Η Επίδαυρος Λιμηρά, στον Πελοποννησιακό Πόλεμο ήταν κέντρο Λακωνικό και γι' αυτό οι Αθηναίοι την λεπλάτησαν στα 424 και στα 414 π.Χ. Σύμφωνα μάλιστα με τον Πausανία, οι κάτοικοί της ισχυρίζονται πως δεν είναι Λακεδαιμόνιοι αλλά Επιδαύριοι από την Αργολίδα. Ως προς το επίθετο «**Λιμηρά**», τούτο μπορεί να σχετισθεί είτε με την λέξη «**λιμός**», οπότε σημαίνει την πόλη που πεινάει εξαιτίας της φτώχειας του εδάφους της είτε με την λέξη «**λιμήν**» οπότε σημαίνει τόπο «**ευλίμενο**». (2)

Η πρόσβαση στον απότομο λόφο μπορεί να γίνει με οπτική επαφή, αφού δεν υπάρχει σήμανση ή αφητηρία μονοπατιού. Ο Χρήστος, ωστόσο, σταματάει σ' ένα μικρό εικονοστάσι στο πλάι του δρόμου και βρί-

σκει, ανάμεσα στα πανύψηλα χόρτα, ένα αδιόρατο μονοπάτι. Διασχίζοντας χωράφια, ξερολιθιές και τσουκνίδες συναντάμε σε πέντε λεπτά ένα τετράγωνο κτίσμα χωρίς σκεπή και με χαμηλού ύψους, τοιχαλάκια. Αυτό που μας εντυπωσιάζει είναι η εσωτερική επιφάνεια του βόρειου τοίχου. Αποτελείται από έξι διαδοχικές τετραγωνισμένες πέτρες, που φέρουν βαθειά χαραγμένες επιγραφές. Ανάμεσά τους η ευδιάκριτη λέξη «**ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ**». Πολύ κοντά διατηρούνται οι ερειπωμένοι τοίχοι κάποιων άλλων κτισμάτων. Η τοικοποιία τους από αργολιθοδομή, αβεστοκονίαμα και κεραμιδάκια, παραπέμπει σε μεταγενέστερες εποχές.

Από τις νότιες υπώρειες του λόφου ανηφορίζουμε στην πλαγιά. Πεζούλες με ξερο-

(1) Σχόλια της ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ στην: «ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ», Τόμος 2 Λακωνικά, σελ. 424 και επ.

(2) Η πρώτη ετυμολογία αναφέρεται σ' ένα αρχαίο σχόλιο του Θουκυδίδη: «της Επιδαύρου της λιμηράς, ἴηγον της καταξήρου, της ενδεούς». Η δεύτερη ετυμολογία, που φαίνεται ορθότερη, αναφέρεται στον Στράβωνα: «Ευλίμενον ούσαν βραχέως και επιτετημένως λιμηράν ειρήσθαι ως αν λιμενηράν».

Υπολείμματα του αρχαίου καναλιού, που
ύδρευε με φυσική ροή την Επίδαυρο
Λιμηράς από την πηγή της Στασούς.

Εμφανή ίχνη αμαξοτροχιών στην
βραχώδη ακτή της σημερινής
«Πλαζ Πορί».

λιθιές, συρμάτινος φράχτης και, ξαφνικά, ένας γκριζωπός ασβεστολιθικός βράχος, με λαξευμένα σκαλοπάτια. Κατευθύνουμε τα βήματά μας εκεί όπου βάδιζαν οι κάτοικοι της αρχαίας πολιτείας, 25 περίπου αιώνες πριν.

Από το ύψος της κορυφής, 80 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας, ατενίζουμε τα πάντα: Τα ευρύχωρα αγκυροβόλια της **Παλιομονεμβασιάς** και του **Κρεμμυδιού**, τα τμήματα των σωζόμενων αρχαίων τειχών, την απεραντοσύνη του Μυρτώου Πελάγους και, απέναντί μας στα νότια, τον συγκλονιστικό όγκο του βράχου της Μονεμβασιάς. Είναι μια θέση απόλυτα στρατηγική, ιδανική για την εγκατάσταση της Ακρόπολης. Στο σημείο αυτό ας παραδώσουμε για λίγο την σκυτάλη της ενημέρωσης σ' έναν τρίτο ξεναγό μας, τον καθηγητή Γεώργιο Κουτσογιαννόπουλο, που σαν σύγχρονος Πausanίας, έχει περιηγηθεί όλη αυτή την περιοχή, και αναφέρει: (3) «...Και μπορεί, βέβαια, η πόλη της *Επιδαύρου Λιμηράς να είναι χτισμένη πάνω σ' ένα κατάξερο βράχο και να δείχνει φτωχιά,*

*όμως οι δύο πλούσιες κοιλάδες νότια-της **Αγίας Τριάδας** και της **Χρανάπας**- καθώς και η ίδια η ιστορική της πορεία, δείχνουν ότι κάθε άλλο παρά φτωχική και πειναλέα υπήρξε.*

Σ' ένα νεότερο βιβλίο του (4) ο Κουτσογιαννόπουλος αναφέρεται στην σημαντική ιστορική διαδρομή της Επιδαύρου Λιμηράς, στα μεγαλόπρεπα κτίριά της αλλά και στην υφανταγή κατά τον μεσαίωνα, των λευκών μαρμάρων και οικοδομικών υλικών και τη μεταφορά τους στην Καstroπολιτεία της Μονεμβασιάς. Από εκείνη τη μεγαλοπρέπεια το μόνο που σήμερα απομένει είναι τα «Κυκλώπεια τείχη» της πόλης, την στιβαρή κατασκευή των οποίων έχουν κατά καιρούς θαυμάσει πολλοί περιηγητές. Ανάμεσα στους οποίους, βέβαια, κι εμείς.

Ξαναβγαίνουμε στην άσφαλτο και περιδιαβαίνουμε για λίγο την απέραντη παραλία με το λεπτό βοτσαλάκι και τον ρηκό βυθό. Λίγο αργότερα συναντάμε τον μικρό οικισμό της **Παλαιάς Μονεμβασιάς**. Στο φυσικό αραξοβόλι του οικισμού είναι αραγμένα αρόδο πολλά μικρά ψαροκάϊκα

Ο λουλουδιασμένος όρμος με τις ψαρόβαρκες στον μικρό οικισμό της Παλαιάς Μονεμβασιάς.

Ο κάμπος με τα ελιόδεντρα και ο λόφος με το τείχος της ακρόπολης της Επιδαύρου Λιμηράς πάνω από τον ευρύχωρο όρμο της Παλαιάς Μονεμβασιάς.

(3) *Η Μονεμβασιά και η ενδοχώρα της, μια περιήγηση στον τόπο και στο χρόνο*, Β' τόμος, Αθήνα 2001.
(4) *«Μονεμβασιώτικες Διαδρομές στη χερσόνησο του Μαλέα»*, Αθήνα 2009.

Η αρχή του μονοπατιού από το έρημο Λογγάρι προς τον Άγιο Ιωάννη.

και βαρκούλες. Πάνω από τον όρμο, στην κορυφή του απότομου λόφου, δεσπόζει ένας ερειπωμένος πύργος, προφανώς φρουκτωρία, για μετάδοση μηνυμάτων.

«ΛΟΓΓΑΡΙ». Η ΓΟΗΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΗΜΙΑΣ.

Συνεχίζοντας, μετά την Παλαιά Μονεμβασία προς τον Γέρακα, τραβάει την προσοχή μας μια πινακίδα: «**ΛΟΓΓΑΡΙ 5.7 ΧΛΜ**».

-Τι είναι το Λογγάρι; ρωτάμε τον Χρήστο.

- Ένας εγκαταλειμμένος οικισμός στα ορεινά, που μέρα τη μέρα ερειπώνει.

Ξεκινάμε για το Λογγάρι, αρχικά σε στενό τσιμεντόδρομο. Πιο πάνω, με μικρή παράκαμψη αριστερά, συναντάμε το βυζαντινό εκκλησάκι του **Αγίου Ταξιάρχη**. Είναι χτισμένο στα τέλη του **13ου αιώνα**, με αργολιθοδομή και κεραμιδάκια. Στον περίβολο του ναού υπάρχει μια στέρνα, ενώ στο εσωτερικό σώζονται κάποιες τοιχογραφίες με αρκετές φθορές.

Επιστρέφουμε στον χωματόδρομο, τελεί-

ως ακατάλληλο για συμβατικά αυτοκίνητα. Με αρκετή ταλαιπωρία, φτάνουμε κάποτε στο χωριό. Χτισμένο σε υψόμετρο 500 σχεδόν μέτρων, το Λογγάρι έχει σπίτια πέτρινα, ασβάντιστα, μονώροφα ή διώροφα με εξωτερικό ξυλόφουρνο και σχεδόν όλα, χωρίς σκεπή. Έτσι, μπορεί ανεμπόδιστα το νερό της βροχής να διαβρώνει τους τοίχους των σπιτιών. Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι οι δεξαμενές βρόχινου νερού, κάτω από το κεφαλόσκαλο της εξωτερικής σκάλας των σπιτιών.

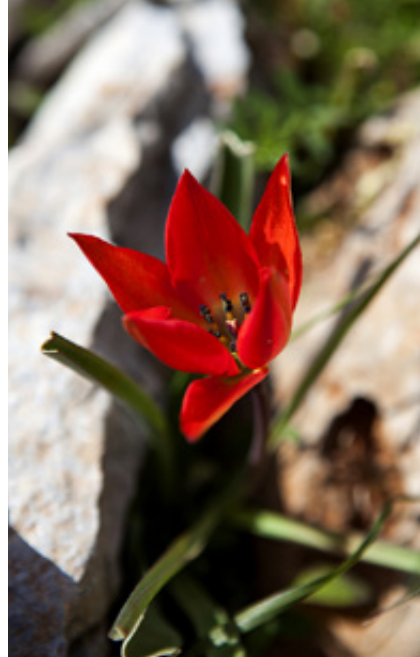
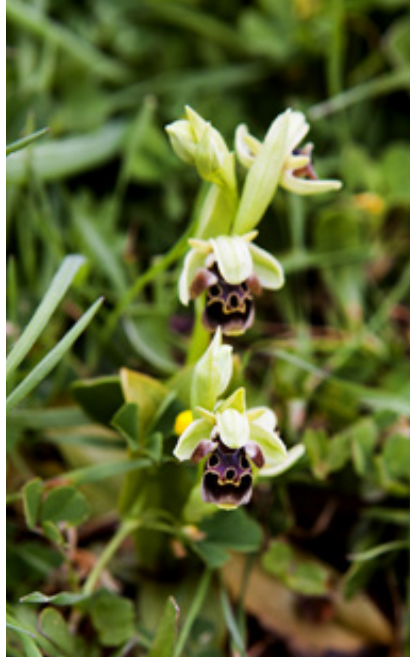
-Οι δεξαμενές ήταν απολύτως απαραίτητες για τις ανάγκες των κατοίκων, επισημαίνει ο Χρήστος, αφού το διαπερατό ασβεστολιθικό έδαφος του τόπου, δεν εννοεί την συγκράτηση του νερού.

Τα σπίτια στο Λογγάρι είναι διάσπαρτα, χωρίς την παραμικρή έννοια ρυμοτομικού σχεδίου. Επικοινωνούν μεταξύ τους με κακοτράχαλα μονοπάτια, ενώ ενδιάμεσα παρεμβάλλονται βαλανιδιές, αιωνόβια πουρνάρια, σφενδάμια και μια πελώρια κοκορεβυθιά (αγριοφυστικιά). Να κι ένα

Με την αμφιθεατρικότητα και τα παραδοσιακά του σπίτια ο Γέρακας είναι ένας πολύ γραφικός ημιορεινός οικισμός. Υδατοδεξαμενή για την ύδρευση των κοπαδιών, φτιαγμένη πριν χρόνια με πέτρα από τους κατοίκους του Λογγαριού.

Οι άνθρωποι εγκατέλειψαν το Λογγάρι, η φύση όμως έχει διακοσμήσει τις εξοχές του με κατακόκκινες τουλίπες, ζωηρόχρωμα κυκλάμινα και υπέροχες ορχιδέες πολλών ειδών.

σηματοδοτημένο μονοπάτι, που ανηφορίζει από το κέντρο του χωριού.

-Είναι μια θαυμάσια πεζοπορική διαδρομή προς τα ΝΔ, που ελίσσεται μέσα στην ρεματιά της **Λαγκάδας**, εξηγεί ο Χρήστος. Μετά από δύσμοση ώρες καταλήγει στον οικισμό του **Αγίου Ιωάννη**.

Περνάμε μπροστά από το ναό του **Προφη-τπλία**, συναντάμε ένα σπίτι με χρονολογία 1938, και εγκαταλείπουμε το Λογγάρι με την επιθυμία να επιστρέψουμε κάποτε για το μονοπάτι του Αγίου Ιωάννη.

Στην επιστροφή μας, εντοπίζουμε έξω από το δρόμο, ανάμεσα σε σχισμές βράχων συγκεντρώσεις κυκλάμινων με χρώμα βαθύ μωβ, τελείως διαφορετικό από το ανοιχτόχρωμο ροζ που είναι σε όλους γνωστό.

Ένα άλλο πανέμορφο λουλουδάκι, είναι μερικές κόκκινες τουλίπες, που εξαιτίας του σκληρού, άνυδρου εδάφους, είναι ιδιαίτερα μικροσκοπικές. (5) Εξίσου λιλιπούτιες είναι και οι άγριες ορχιδέες του τόπου. Παρατηρώντας προσεκτικά ανάμεσα στα χόρτα, καταφέρνουμε ν' αναγνωρίσουμε έξι είδη.

Μια παράκαμψη του δρόμου καταλήγει,

μετά από 200 περίπου μέτρα, σ' ένα ειδυλλιακό λιβαδάκι. Εδώ κυριαρχούν δύο υδατοδεξαμενές κατασκευασμένες κάποτε για τα γιδοπρόβατα του Λογγαριού. Είναι κυκλικές, με καλοφτιαγμένο πέτρινο τοιχαλάκι και γεμάτες με νερό.

Στην άσφαλτο και πάλι, με κατεύθυνση προς τον Γέρακα. Περνάμε έξω από τα λιγούστα σπίτια της **Αριάνας**, του μεσαιωνικού οικισμού που πήρε την ονομασία του από τα δέντρα της αριάς.

Εδώ βρίσκεται το μικρό μαντρί και το τυροκομείο της **Ελένης Καραγάνη**, που χρησιμοποιώντας τον παραδοσιακό τρόπο, τα «**πυτιά**», παρασκευάζει ένα θαύμασιο τυρί. (τηλ. **27320-23913**)

Μετά την Αριάνα, ανηφορίζουμε ελαφρά. Καθώς φτάνουμε στο υψηλότερο σημείο αποκαλύπτεται χαμηλότερα το παράξενο, το τόσο ιδιαίτερο τοπίο του Γέρακα. Ρηχότατος ο όρμος, κυρίως στο μυχό, που μοιάζει με λιμνοθάλασσα. Καλάμια, κατάφυτο νησάκι κι ένας σταχτοτοσκινιάς που βηματίζει αργά στα ήρεμα νερά. Στην αντικρινή ακτή το λιμάνι του Γέρακα και τα σπιτάκια του οικισμού.

(5) ΕΛΛ. ΠΑΝΟΡΑΜΑ, τεύχος 39, Μάιος-Ιούνιος 2004, σελ. 119-120.

ΣΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΖΑΡΑΚΑ

Στην είσοδο του οικισμού, στο επίπεδο της θάλασσας, μας υποδέχεται μια πινακίδα που αναγράφει **ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΑΡΧΑΙΟΥ ΖΑΡΑΚΑ**. Ο Ζάρακας αποτελεί το νότιο τμήμα της οροσειράς του Πάρωνα. Το όνομά του οφείλει στον βασιλόπαιδα **Ζάρακα**, γιο του βασιλιά της Καρύστου και δισέγγονο του Κενταύρου **Χείρωνα**. Ο Ζάρακας έχτισε το ομώνυμο κάστρο εκεί όπου είναι σήμερα το λιμάνι του Γέρακα, δίνοντας έτσι το όνομά του και σε ολόκληρο τον ορεινό όγκο του νότιου Πάρωνα. Ξεκινάμε να γνωρίσουμε την αθέατη, αρχαία πόλη. Σ' ένα δεκάλεπτο φτάνουμε σε εκτεταμένο χώρο, σε υψόμετρο 50 μέτρων. Ανάμεσα στους θάμνους, τα δέντρα και τα λουλούδια προβάλλουν λιθωσωροί, αλλά και μεγάλα τμήματα της εντυπωσιακής κυκλώπειας οχύρωσης της πόλης. Η οχύρωση αυτή εκτεινόταν στην δυτική και βόρεια πλευρά, αφού τα ανατολικά και τα νότια τελούσαν κάτω από την προστασία του απόκρημνου βράχου και της θάλασσας. Τα τείχη χρονολογούνται από τον 5ο μέχρι τον 4ο αι. π. Χ., σε ορισμένα όμως σημεία μοιάζουν προϊστορικά. Για την κατασκευή τους έχουν χρησιμοποιηθεί ογκώδεις δόμοι από σκουρόχρωμο ασβεστόλιθο, τετραγωνισμένοι ή πολυγωνικοί. Το εντυπωσιακότερο σημείο βρίσκεται στο ΝΑ άκρο, ακριβώς πάνω από την θάλασσα και το ελικοειδές στόμιο του φιορδ. Στο σημείο αυτό το πλάτος της οχύρωσης φτάνει τα 3 μέτρα. Αμέσως μετά αρχίζει ο απόλυτος γκρεμός.

Ένα βέλος και κόκκινα σημάδια μάς δείχνουν προς τα νότια την κατεύθυνση της κυκλικής μας επιστροφής. Πολύ γρήγορα συναντάμε δυο ερειπωμένους αλλά πανύψηλους τοίχους, με κεραμοπλαστικό διάκοσμο και άριστη κατασκευή. Είναι ό,τι απέμεινε από ένα μεγάλο κτίσμα, που θα μπορούσε να είναι «ανάκτορο του βασιλέως» ή «διοικητήριο». Εδώ, ανάμεσα στα αγριόχορτα, κείται μια τεμαχισμένη επιτύμβια στήλη με ανάγλυφες παραστάσεις. Το θέμα της είναι ο γυναικείος καλλωπι-

σμός. Διακρίνεται καθρέφτης, χτένα και η επιγραφή **ΔΑΜΟΥΣΑ ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΥ**. Κατά τον Γ. Κουτσογιαννόπουλο, λόγω της θέσης της, η πόλη εξουσιάζει όλη την ορεινή περιοχή του Ζάρακα. Έτσι, πολύ γρήγορα αναπτύχθηκε και γνώρισε μια μακρά περίοδο ακμής. Είχε όμως την ατυχία να βρίσκεται σε μια περιοχή, την οποία ήδη από τον 8ο π.Χ αιώνα διεκδικούσαν το Άργος και η Σπάρτη. Καθώς ο Ζάρακας βρισκόταν στα σύνορα των δύο πόλεων υπέφερε πολλά από την διαμάχη τους.

Το **338 π.Χ.**, μετά τη Μάχη της Χαιρώνειας, ο **Φίλιππος**, ο βασιλιάς της Μακεδονίας, προσέφερε την πόλη στους Αργείους. Το **272 π.Χ** οι Σπαρτιάτες, με αρχηγό τον Κλεώνυμο, κατέστρεψαν τελείως τον Ζάρακα. Αργότερα, κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής κυριαρχίας, η πόλη ανασυγκροτήθηκε και γνώρισε περίοδο ευημερίας.

Στα Μεσαιωνικά χρόνια το κάστρο και η πόλη κατοικούνται, όπως αποδεικνύεται από χριστιανικό ναό χτισμένο στην ακρόπολη του κάστρου. Περιηγητές που επισκέφθηκαν αργότερα την περιοχή, αναφέρονται συχνά στο λιμάνι του Γέρακα. Το 1805 ο **Leake** μάς πληροφορεί, ότι οι Ενετοί χρησιμοποιούσαν το λιμάνι ως αγκυροβόλιο και ασφάλιζαν την είσοδο του με αλυσίδα. Γι' αυτό και το ονόμαζαν **PORTO CADENA**, δηλ. «λιμάνι αλυσίδα».

ΣΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΟΥ ΓΕΡΑΚΑ

Κατηφορίζουμε τα σκαλοπάτια πλαίι στο λευκό εκκλησάκι του **Αν Νικόλα** και βγαίνουμε στην τσιμεντένια προκουαία του λιμανιού. Ωραία μέρα σήμερα, ηλιόλουστη και ζεστή. Στα δυο ταβερνάκια επικρατεί συνωστισμός. Η εικόνα είναι πολύ διαφορετική από κείνη τη χειμωνιάτικη, τρεις μήνες πριν.

Έχουμε την πληροφορία, ότι στο λιμάνι του Γέρακα μπορεί κάποιος να βρει το φημισμένο τουλουμοτύρι.

Δεν χρειάζεται να ψάξουμε πολύ. Εντοπίζουμε το τουλουμοτύρι στο «**Παντοπωλείο του Σοφού**». (τηλ. **27320-23914**)

-Ναι, μού έχει μείνει λίγο ακόμα, λέει ο 81χρονος μπαρμπα-**Γιάννης Σοφός**.

Στους λάτρεις της εξερεύνησης ο Γέρακας αποκαλύπτει τα μυστικά του: το στενό στόμιο του φιόρδ, πολλές όψεις του οχυρωματικού περιβόλου της ακρόπολης, την θαυμάσια λαξευτή παράσταση με το θέμα του γυναικείου καλλωπισμού.

Μικρούλι το μπακαλικάκι- καφενδάκι, λειτουργεί στην ίδια θέση, σχεδόν 150 χρόνια, με μόνη διακοπή στα χρόνια της κατοχής. Όλη η νεώτερη ιστορία του τόπου πέρασε από 'δω.

Το κατοικίσιο τυρί προέρχεται από τσομπάνη στα ορεινά της περιοχής. Την φροντίδα, ωστόσο, και τη συσκευασία του στο παραδοσιακό δερμάτινο τουλούμι έχει ο μπαρμπα-Γιάννης. Η γεύση του είναι, απλά, μοναδική.

Εμφανίζεται ένας από τους γιους του μπάρμπα Γιάννη, ο **Παναγιώτης**. Ψαράς ο Παναγιώτης, έχει αραγμένο το καϊκάκι του στην προκυμαία, μπροστά στο μαγαζί.

-Πόσο δύσκολο είναι να πάμε ως την μπούκα του κόλπου;

-Καθόλου δύσκολο, σε μερικά λεπτά θα 'μαστε εκεί.

Μαζί μας επιβιβάζεται και η τετραμελής οικογένεια του **Βασίλη** και της **Γεωργίας Κούρλα**, από τον-φημισμένο για τα εσπεριδοειδή του-Βλαχιώτη της Λακωνίας.

Ήρεμα τα νερά στο προφυλαγμένο φιόρδ, σ' ελάχιστα λεπτά περνάμε έξω από το πολύ στενό στόμιο μιας θαλασσοσπηλιάς.

-Αν ήμασταν με τη βάρκα θα μπορούσαμε να εισχωρήσουμε στα έγκατα της σπηλιάς, σχολιάζει ο Παναγιώτης και συνεχίζει για την- αθέατη ακόμη- είσοδο του φιόρδ. Το στόμιο δεν αργεί ν' αποκαλυφθεί. Το πλάτος του μετά βίας ξεπερνάει τα 200 μέτρα, ενώ το βάθος είναι στα 20 περίπου.

-Σύμφωνα με την παράδοση, οι Ενετοί ασφάλιζαν το στόμιο με χονιρή αλυσίδα, λέει ο Παναγιώτης.

-Και πώς παρέμενε στην επιφάνεια με τόση απόσταση ανάμεσα στα δυο άκρα;

-Την στήριζαν πάνω σε βαρέλια-πλωτήρες. Γι' αυτό ίσως ο Γέρακας ονομαζόταν και **PORTO DES TONNEAUX**, δηλ. «Λιμάνι των Βαρελιών».

Καθώς πλησιάζουμε στην έξοδο του φιόρδ, ταραάζονται τα νερά. Το τοπίο αγριεύει, οι βράχοι γίνονται κατακόρυφοι, με ύψος που ξεπερνάει τα 50 μέτρα. Εκεί πάνω χτίστηκε η ακρόπολη του Ζάρακα, απρόσιτη από τη θάλασσα.

Τα πόδια μας πατούν και πάλι στο σταθερό έδαφος της προκυμαίας του λιμανιού.

Αποχαιρετάμε την καλή παρέα κι εγκαταλείπουμε τον Γέρακα και την επιφάνεια του νερού. Επόμενος προορισμός μας είναι τα βόρεια ορεινά.

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ (ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ)

Παίρνουμε ν' ανηφορίζουμε και σ' ελάχιστα λεπτά φτάνουμε από το λιμάνι στον οικισμό του **Γέρακα**, σε μέσο υψόμετρο **130** περίπου μέτρων. Είναι ωραίο χωριό, χτισμένο αμφιθεατρικά σε μια πλαγιά προστατευμένη απ' το βοριά. Τα περισσότερα σπίτια είναι παραδοσιακά. Πολύ κοντά βρίσκεται ο εξίσου γραφικός οικισμός του **Αγίου Ιωάννη**, σε υψόμετρο **250** περίπου μέτρων. Δεν αργούμε να συναντήσουμε δεξιά μας έναν στενό τσιμεντόδρομο με πινακίδα προς τη **Μονή της Ευαγγελίστριας**.

Ο δρομίσκος ελίσσεται ανάμεσα σε βαλανιδιές, πουρνάρια, και πολλά άλλα δέντρα. Το τοπίο είναι τελείως μοναχικό. Ο ορίζοντας είναι περικλειστος από ασβεστολιθικούς βράχους με εντυπωσιακές ορθοπλαγίες.

Έξι σχεδόν χιλιόμετρα μετά, φτάνουμε μπροστά στο χώρο της μονής. Εδώ κυριαρχούν πανέμορφα ελιόδεντρα με ογκωδέστατους κορμούς. Μας υποδέχεται μια ευγενέστατη μοναχή, που μας οδηγεί στο Καθολικό. Είν' ένας εντυπωσιακός σε ύψος, ολόλευκος ναός, σταυροειδής μετά τρούλλου και χτισμένος λίγο πριν από τα μέσα του 19ου αιώνα. Σύμφωνα με τον Γ. Κουτσογιαννόπουλο, ο ναός έχει την αρχιτεκτονική ιδιομορφία να περιέχει δύο ναούς, τον ένα χτισμένο πάνω και μέσα στον άλλο. Ο κάτω ναός είναι αφιερωμένος στον **Άγιο Γεώργιο**. Μια εσωτερική, όμως, απότομη σκάλα οδηγεί στον επάνω ναό, αφιερωμένο στην **Παναγία την Ευαγγελίστρια**.

Κτήτορας της μονής υπήρξε ο μοναχός **Κωσταντίνος Στουρνάρης** ή **Κυριακός**, που τον αποκαλούν και **Άγιο Δάσκαλο**, επειδή είχε πολλές γνώσεις βοτανολογίας και ιατρικής. Μετά τα μέσα του 19ου αιώνα το μοναστήρι εγκαταλείφθηκε και

Λιμάνι του Γέρακα: ένα ασφαλέστατο αραξοβόλι για τα πλεούμενα κι ένα ιδανικό ψυχαστήριο για τους λάτρεις των ήρεμων, ρομαντικών στιγμών.

Τουλουμοτύρι του Ζάρακα - Ένα σπάνιο τυρί

Δεν είναι συνηθισμένο τυρί το τουλουμοτύρι και δεν γίνεται παντού. Στην περιοχή του Ζάρακα όμως είναι πολύ δημοφιλές, όχι μόνον στους ντόπιους αλλά και στους ενημερωμένους επισκέπτες.

Το πρώτο οπτικό ερέθισμα το παίρνουμε από τα απλωμένα «**πυτιά**», σαν μπουγάδα που στεγνώνει, έξω από το μαντρί και τυροκομείο της Ελένης Καραγάνη, στην Αριάνα του Γέρακα. Εκεί, πήζει και σκληραίνει, τουλάχιστον για ένα μήνα, το γάλα με το οποίο τρεφόταν από τη μητέρα τους τα κασικιάκια. (Η πυτιά προέρχεται από την αρχαιοελληνική λέξη «πυτία» και είναι ένζυμο του γαστρικού υγρού, που εμφανίζεται στο τέταρτο στομάχι των μηρυκαστικών, και επιτρέπει την πήξη του γάλακτος).

Στο επόμενο στάδιο, μικρά κομμάτια απ' τα πυτιά χρησιμοποιούνται στο γάλα για να πήξει. Στη συνέχεια το νερό τυρί, που δημιουργείται, μπαίνει στο τουλούμι. Τι είναι όμως το τουλούμι; Είναι δέρμα από νεαρό, υγιές κασίκι, που έχει αλατιστεί και ξεραθεί. Μέσα σ' αυτό το φουσκωμένο και καλά ραμμένο δέρμα, και μάλιστα με την τρίχα μέσα, μπαίνει το τυρί. Η τρίχα, βέβαια, είναι καλά ξυρισμένη και πλυμένη. Το δέρμα και η τρίχα βοηθάνε στο «ψήσιμο» του τυριού. Επιπλέον του χαρίζουν αυτή την τόσο ιδιαίτερη και πικάντικη γεύση, που το κάνουν τόσο πολύ να διαφέρει από τα υπόλοιπα τυριά.

Το τελευταίο ερέθισμα, γευστικό αυτό, το έχουμε από το τουλουμοτύρι, που έχουν φροντίσει να παρασκευάσουν ο κυρ Γιάννης ο Σοφός με τον γιο του τον Παναγιώτη. Είναι μια αληθινή γευστική εμπειρία, που μπορεί να μας συνοδέψει και στον τόπο μας, για πολύ καιρό.

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ:

> Τυροκομείο Ελένης Καραγάνη-Αριάνα Γέρακα: 27320- 23913

> Παντοπωλείον του Σοφού: 27320-23917

Στο μοναστήρι της Ευαγγελίστριας η Ελληνική σημαία αντικρίζει το έμβλημα του Βυζαντίου.

ερήμωσε, αποτελώντας απλά μετόχι της Μονής Ζερμπίτσας. Από το 1980 και μετά, το μοναστήρι αναγνωρίστηκε με Προεδρικό Διάταγμα ως ανεξάρτητο και γυναικείο, ξαναρχίζοντας την πνευματική του πορεία στον χρόνο.

Μετά το καθιερωμένο μοναστηριακό κέρασμα περιδιαβαίνουμε τον περιποποιημένο αύλειο χώρο και αγναντεύουμε, από υψόμετρο 130 μέτρων, τα βάρη του Μυρτώου Πελάγους. Εκεί, στη γραμμή του ορίζοντα, αναδύεται μέσα από την καταχνιά, το αχνό περίγραμμα της μοναχικής και έρημης πια **Νήσου Παραπόλας**, που είχαμε την τύχη να επισκεφθούμε μερικά χρόνια πριν (6).

ΠΑΡΑΛΙΕΣ ΒΛΥΧΑΔΑ & ΜΠΑΛΟΓΚΑΙΡΙ ΑΞΕΠΕΡΑΣΤΗ ΓΟΗΤΕΙΑ

Μετά τη Μονή της Ευαγγελίστριας ξανα-

βγαίνουμε στον κεντρικό δρόμο, κατευθυνόμαστε δεξιά και μετά από αρκετές στροφές φτάνουμε στην **Ρειχιά**. Σε υψόμετρο **500** σχεδόν μέτρων η Ρειχιά, είν' ένα ωραίο κεφαλοχώρι με παραδοσιακά σπίτια, χτισμένα σε δύο αμφιθεατρικούς συνοικισμούς. Μια πινακίδα μάς δείχνει την κατεύθυνση προς **Βλυχάδα** και **Μπαλογκαίρι**.

Έξω από τα τελευταία σπίτια αρχίζει μια ελαφρά κατηφορική διαδρομή δίπλα από το φαράγγι του Μπαλογκαιριού. Τα χαρακτηριστικά του είναι η αδιαπέραστη βλάστηση, οι βαθείς ρηγματώσεις του εδάφους και οι απότομες πλαγιές, πολλές από τις οποίες αποτελούνται από συμπαγή ασβεστόλιθο, ιδανικό για αναρριχήσεις. -Είναι προσιτή η διάσχιση του φαραγγιού; ρωτάμε τον Χρήστο.

- Όχι. Απευθύνεται μόνον σε πολύ εκπαιδευμένους, με εμπειρία στα σχοινιά.

Απότομες στροφές, θέα ιλιγγιώδης της θά-

(6) ΕΛΛ, ΠΑΝΟΡΑΜΑ, τεύχος 33, Μάϊος-Ιούνιος 2003.

λασσας και της βραχώδους ακτογραμμής και μετά, ένα νέο φαράγγι, της **Βλυχάδας**, αποκαλύπτεται χαμηλά. Συνεχίζουμε την κάθοδο και ξαφνικά δεν πιστεύουμε στα μάτια μας. Σαν υποταγμένο σε κολοσσιαίες γεωλογικές δυνάμεις, το άγριο φαράγγι, καθώς πλησιάζει τη θάλασσα, αποβάλλει σταδιακά τον ατίθασο χαρακτήρα του, μεταμορφώνεται σε μια γλυκύτατη παραλία με εξωτικά τυρκουάζ νερά. Η ωραιότητά της είναι απερίγραπτη.

Με άνοιγμα 200 περίπου μέτρων, η παραλία της Βλυχάδας έχει στην ακροθαλασσιά λεπτό, λευκόγκριζο βοτσαλάκι, στρογγυλεμένο από τα κύματα του σορόκου και του λεβάντε. Ο δρόμος φτάνει ως την ακτή, έτσι ο τόπος είναι πολύ δημοφιλής στους θερινούς κατασκηνωτές.

-Ωστόσο, αυτή η τόσο ειρηνική παραλία κάποτε αγριεύει, λέει ο Χρήστος. Είναι τότε που το φαράγγι της Βλυχάδας κατεβάζει μεγάλες ποσότητες νερού από το Χιονοβούνι. Δεν τε-

λειώσαμε όμως ακόμη. Μας περιμένει το Μπαλογκαίρι.

Αναρωτιόμασταν τι παραπάνω θα μπορούσε να προσθέσει το Μπαλογκαίρι. Το διαπιστώσαμε σε λίγο, όταν αντικρίσαμε από ψηλά έναν από τους συγκλονιστικότερους συνδυασμούς άγριας μεγαλοπρέπειας και βελούδινης γαλήνης. Ιλιγγιώδεις βράχοι, κατακόρυφοι και απρόσιτοι, βλάστηση θαμνώδης, αδιαπέραστη σχεδόν. Και ξαφνικά, ανάμεσά τους, μια παραλιούλα θεϊκή, με διάφανα, ανοιχτογάλαζα νερά. Και μάλιστα προστατευμένη, μ' ένα ελικοειδές στόμιο, σχεδόν απ' όλους τους καιρούς.

-Το μεγάλο πλεονέκτημα αυτής της παραλίας είναι η μοναχικότητά της, λέει ο Χρήστος. Ελάχιστοι Έλληνες μπαίνουν στον κόπο να διανύσουν τα 15 περίπου λεπτά του μονοπατιού ως την ακτή. Αγναντεύουμε στον αντικρινό βραχώδη λόφο την Μονή της Ευαγγελίστριας και στον ορίζοντα του Μυρτώου

Το φαράγγι του Μπαλογκαϊριού είναι μια βαθιά ρηγμάτωση του εδάφους, που η διάσχισή του δεν είναι από τα ευκολότερα εγχειρήματα.

Το υπέροχο τοπίο, τα διαυγέστατα νερά και η εύκολη πρόσβαση μέχρι την ακτή καθιστούν τον όρμο της Βλυκάδας έναν από τους πιο δημοφιλείς και επιθυμητούς καλοκαιρινούς προορισμούς.

το ακνό περίγραμμα της νήσου Παραπόλας. Και αναρωτιόμαστε πότε θα έχουμε τον χρόνο και την ευτυχία να βαδίσουμε την μικρή απόσταση των 15 λεπτών, που μας χωρίζει απ' αυτό τον υδάτινο παράδεισο της Λακωνικής ακτογραμμής.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε θερμά:

-Το ξενοδοχείο FLOWER OF MONEMVASIA για την πρόθυμη φιλοξενία του (τηλ. **27320-61395**).

-Τον **Γ.Δ. Κουτσογιαννόπουλο** για την άμεση αποστολή των πολύτιμων συγγραμμάτων του.

-Τον καλό φίλο, σπηλαιολόγο και ορειβάτη **Χρήστο Παναγιωτόπουλο**, για όλα όσα εξακολουθεί να κάνει για μας.

- Τέλος, θερμά ευχαριστούμε τον **Δήμο Μονεμβασιάς** για την έμπρακτη στήριξη του έργου μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-Γ. Δ. Κουτσογιαννόπουλος, «Η Μονεμβασιά και η ενδοχώρα της, μια περιήγηση στον τόπο και στο χρόνο», Β' τόμος, Αθήνα 2001.

-Γ.Δ. Κουτσογιαννόπουλος, «Μονεμβασιώτικες Διαδρομές στη χερσόνησο του Μαλέα», Αθήνα 2009.

-»ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ», Τόμος 2 Λακωνικά, ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, ΑΘΗΝΑ 2004.

Όρμος Μπαλογκάρι. Ένα απίστευτο
δημιούργημα της φύσης.

Ειδικά σχεδιασμένο τμήμα από τον χάρτη Πελοπόννησος 1:200.000 των εκδόσεων TERRAIN για το Ελληνικό Πανόραμα. www.terrain.gr

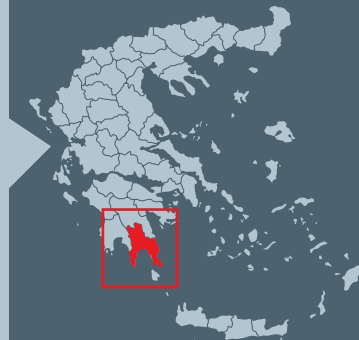
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

> Δήμος Μονεμβασιός: 27323-60500, www.monemvasia.gr
Γραφ. Τουρισμού Δήμου: 27323-61777

> ΕΟΣΝΑΛ (Ελληνικός Ορειβατικός Σύλλογος ΝΑ Λακωνίας) :
6947-529482 www.facebook.com/eosnal

ΧΡΗΣΙΜΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΓΙΑ ΠΕΖΟΠΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

Δήμος Μονεμβασιός, 1:25000 (Χορηγείται από τον Δήμο δωρεάν).

ΣΠΗΛΑΙΟ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

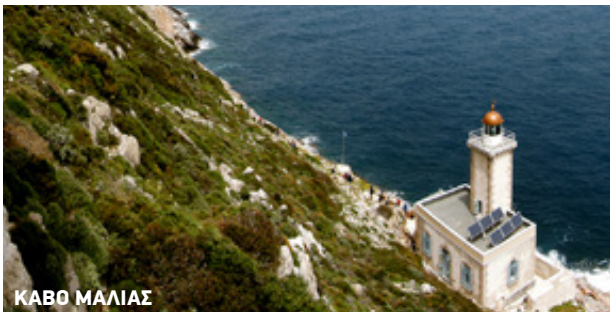
ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

ΒΕΛΑΝΙΔΙΑ

ΚΥΠΑΡΙΣΣΙ

ΚΑΒΟ ΜΑΛΙΑΣ

ΠΕΖΟΠΟΡΙΑ www.monemvasia.gr
ΣΤΗΝ ΑΚΡΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

ΔΗΜΟΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ
ΤΗΛ. 27320 61777 | info@monemvasia.gr

